

Κείμενο τεκμηρίωσης

Αθήνα, 28 Νοεμβρίου 2015

Οι ευθύνες των εκπαιδευτικών για την ομαλή υλοποίηση του προγράμματος εκπαίδευσης ανηλίκων προσφύγων

Η υλοποίηση του σχεδιασμού του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για την σχολική εκπαίδευση των ανηλίκων προσφύγων που διαμένουν προσωρινά σε δομές φιλοξενίας συνάντησε, σε αρκετές περιπτώσεις ανά τη χώρα, αντιδράσεις και διαμαρτυρίες τοπικών συλλόγων γονέων & κηδεμόνων στα σχολεία που έχουν επιλεγεί για την ανάπτυξη των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών δράσεων. Οι αντιδράσεις δε υπήρξαν εντονότερες ιδίως σε περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, όπου και συναντάται μεγαλύτερη συγκέντρωση αριθμού τέτοιων δομών.

Οι αντιδράσεις των γονέων έλαβαν αρχικά τη μορφή ψηφισμάτων ενάντια στην χρήση των σχολικών μονάδων, όπου φοιτούν τα παιδιά τους, με τη πρόφαση των κινδύνων που δήθεν εγκυμονεί ο συγχρωτισμός των ανηλίκων προσφύγων στο ίδιο σχολικό περιβάλλον για την υγεία των δικών τους παιδιών αλλά και για τη δημόσια υγεία γενικότερα. Τις αντιδράσεις δε αυτές συνόδεψε η απειλή της αυθαίρετης κατάληψης των σχολικών εγκαταστάσεων από τους μαθητές ή και τους ίδιους τους γονείς προκειμένου να αποτραπεί η διεξαγωγή της σχεδιαζόμενης εκπαιδευτικής δράσης στα συγκεκριμένα σχολεία.

Με την έναρξη του εκπαιδευτικού προγράμματος, οι διαμαρτυρίες προσέλαβαν τη μορφή ολιγομελών μεν, θορυβωδών δε, ενίοτε και επιθετικών, συγκεντρώσεων, ενώπιον των σχολικών εγκαταστάσεων, με τη συμμετοχή σε ορισμένες περιπτώσεις, μελών ακραίων εθνικιστικών οργανώσεων, εντελώς ασχέτων με τη σχολική διαδικασία. Οι εν λόγω συγκεντρώσεις έλαβαν μάλιστα ευρύτατη δημοσιότητα στα εθνικής εμβέλειας μέσα έντυπης και ηλεκτρονικής ενημέρωσης.

Παρά το γεγονός ότι ορισμένοι εκ των διαμαρτυρομένων γονέων επεσήμαιναν υπαρκτά και ουσιαστικά προβλήματα και ελλείψεις της εν γένει σχολικής διαδικασίας, οι αντιδράσεις, ωστόσο, με τη συνδρομή ακραίων εθνικιστικών στοιχείων, όπως καθίστατο σαφές με τη χρησιμοποιηθείσα επιθετική συνθηματολογία (“κουβαλάνε αρρώστιες”, “θα μας εξισλαμίσουν”, “θα κατεβάσουν τις εικόνες” κ.α.), κατέληξαν σε εκδηλώσεις ανοικτά ξενοφοβικών και μισαλλόδοξων θέσεων και διαθέσεων, με πρόδηλη την πρόθεση, αν όχι να αποτραπεί, τουλάχιστον να δυσχερανθεί ουσιαστικά η υλοποίηση της ειδικής εκπαιδευτικής δράσης υπέρ των ανηλίκων προσφύγων. Εξ ίσου πρόδηλη ήταν και η πρόθεση των διαμαρτυρομένων να συμπαρασύρουν με την επίκληση ανυπόστατων κινδύνων την τοπική κοινή

γνώμη και, κυρίως, να χειραγωγήσουν, προς μια επιθυμητή για αυτούς κατεύθυνση, τη στάση των μαθητών που φοιτούν τακτικά στα εν λόγω σχολεία.

Παρ όλα αυτά, η μεγάλη πλειοψηφία των διευθυντών και διδασκόντων εκπαιδευτικών των επιλεγισίων σχολικών μονάδων έχει επιδείξει όχι απλώς υγιή αίσθηση υπηρεσιακού καθήκοντος, σε κάποιες περιπτώσεις σε βαθμό αυταπάρνησης, αλλά και συγκινητική ευαισθησία απέναντι στους νέους μικρούς μαθητές, και ταυτόχρονα, επινοητικότητα και ευελιξία για την υπέρβαση των όποιων δυσχερειών παρουσιάστηκαν.

Ωστόσο, δεν έλειψαν, δυστυχώς, και ορισμένες περιπτώσεις εκπαιδευτικών που όχι μόνον συντάχθηκαν σιωπηλά με τους διαμαρτυρόμενους αλλά και, με τη στάση τους, ρητά ή έμπρακτα, επιχείρησαν και, ενδεχομένως, επιχειρούν να οδηγήσουν σε ματαίωση ή αποτυχία την επιχειρούμενη εκπαιδευτική παρέμβαση/δράση υπέρ των ανηλίκων προσφύγων, συντονίζοντας και υποκινώντας τις αντιδράσεις ανησυχούντων γονέων αλλά και των ίδιων των μαθητών τους.

Εν όψει τέτοιων φαινομένων κρίνεται αναγκαίο, εν προκειμένω, να υπενθυμίσουμε ορισμένες βασικές αρχές που διέπουν εν γένει την εκπαιδευτική διαδικασία εντός των σχολικών μονάδων και συνεπάγονται συγκεκριμένα ειδικά καθήκοντα των οργάνων διοίκησης και των εκπαιδευτικών, όσον αφορά στην περαιτέρω υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος υπέρ του πληθυσμού των ανηλίκων προσφύγων :

Γενική υπαλληλική ευθύνη εκπαιδευτικών

1. Ο εκπαιδευτικός, όπως και κάθε πολίτης στη δημοκρατία μας, έχει δικαίωμα να διαμορφώνει ελεύθερα τη γνώμη του και να συμμετέχει στα πολιτικά και κοινωνικά τεκταινόμενα, λ.χ. να είναι μέλος οιοδήποτε νομίμου κόμματος ή συλλογικού φορέα. Όπως όμως συμβαίνει και σε κάθε άλλο υπάλληλο του δημοσίου, η ελευθερία του να εκφράζεται πολιτικά ή κοινωνικά με λόγο, γραπτό ή προφορικό, ή και με πράξεις, συμμετέχοντας λ.χ. σε μια πολιτική διαμαρτυρία, τελεί υπό θεμιτούς συνταγματικούς περιορισμούς χάριν της ιδιαίτερης φύσης της δημόσιας λειτουργίας που έχουν επαγγελματικά επωμισθεί.
2. Η υποκίνηση ξενοφοβικών ανακλαστικών του κοινού ή παρακώλυσης των προγραμμάτων σε συνεργασία με τρίτους – για παράδειγμα τους διαμαρτυρόμενους γονείς- ομοϊδεάτες ή και από κοινού μέλη πολιτικού λ.χ. συνδέσμου ή άλλης κοινωνικής ή θρησκευτικής οργάνωσης, που αντιτίθενται στην υλοποίηση του προγράμματος οργάνωσης, αφήνει τον εκπαιδευτικό έκθετο σε πειθαρχικές ευθύνες, ενδεχομένως δε και ποινικές.
3. Και αυτό είτε (α) με βάση τον “αντιρατσιστικό νόμο”, Ν. 4285/2014, κατά το άρθρο 1 του οποίου: “1. Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με

βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 – 20.000) ευρώ”, είτε (β) με βάση τις διατάξεις των περί την υπηρεσία εγκλημάτων του ισχύοντος Ποινικού Κώδικα (ιδίως παράβαση καθήκοντος)

Ειδικές υποχρεώσεις εκπαιδευτικών και διευθυντών σχολείων

Ειδικά όμως στη περίπτωση των εκπαιδευτικών υπαλλήλων του κράτους, συντρέχουν ειδικότεροι και ισχυρότεροι περιορισμοί στην ελεύθερη πολιτική και ιδεολογική τους έκφραση, δια λόγου ή πράξης, τους οποίους υπαγορεύει η ειδική φύση της δημόσιας λειτουργίας την οποία υπηρετούν. Στους εκπαιδευτικούς έχει εναποτεθεί η δημόσια διαπαιδαγώγηση όλων των παιδιών, κατ' εξοχήν όμως των παιδιών μας, των αυριανών Ελλήνων πολιτών. Η ιδιαίτερη ευαισθησία της εκπαιδευτικής λειτουργίας κατ' ανάγκην συνεπάγεται ποιοτικές απαιτήσεις από τους εκπαιδευτικούς που αφορούν τον τρόπο εκτέλεσης της υπηρεσίας τους και την υπηρεσιακή ευπρέπεια εντός σχολείου αλλά και εκτός αυτού, στο πλαίσιο τουλάχιστον της δημόσιας παρουσίας του εκπαιδευτικού στους κύκλους της ζωής της σχολικής κοινότητας, όπως κατ' εξοχήν αυτή των γονέων των μαθητών του. Οι υπηρεσιακές αυτές απαιτήσεις συνδέονται με και υπηρετούν τους σκοπούς της δημόσιας εκπαίδευσης όπως αυτοί προσδιορίζονται από το Σύνταγμα, τους νόμους και την εξειδίκευση αυτών από τα αρμόδια πολιτικά και υπηρεσιακά όργανα του κράτους.

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας μας στο άρθρο 16 παρ. 2 θέτει τελικό στόχο της δημόσιας παιδείας, που αποτελεί βασική αποστολή του κράτους, την διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών. Το ελληνικό σχολείο οφείλει συνεπώς να είναι πάνω από κάθε τι άλλο ένας χώρος διαπαιδαγώγησης των αυριανών πολιτών στην ελεύθερη σκέψη και τη δημοκρατία.

Στην ευρύτερη κοινωνία, κάθε γνώμη, ακόμη και αν είναι εσφαλμένη ή ενοχλητική γίνεται κατ' αρχήν ανεκτή, αρκεί να μην είναι προσβλητική και να μην υποκινεί σε έγκλημα. Στην κοινωνία του σχολείου αλλά και την ευρύτερη ζωή της σχολικής κοινότητας δεν μπορεί να γίνει ανεκτή η διατύπωση απόψεων και η εκδήλωση συμπεριφορών από εκπαιδευτικό ενώπιον μαθητών του, που στρέφονται κατά της δημοκρατίας και της αξίας του προσώπου του κάθε ανθρώπου, ασχέτως φυλής, φύλου, εθνικής καταγωγής, θρησκείας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή άλλου κριτηρίου η εφαρμογή του οποίου συνιστά απαγορευμένη συμπεριφορά.

Το δημόσιο σχολείο της Ελληνικής Δημοκρατίας δεν είναι ουδέτερο απέναντι στις πολιτικές απόψεις που τυχαίνει να κυκλοφορούν μέσα στην

κοινωνία. Είναι συνταγματικά υποχρεωμένο να μεροληπτεί υπέρ της δημοκρατίας και της αξίας του ανθρώπου. Αντί ίσων αποστάσεων μεταξύ κομματικών ιδεολογιών, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διδάσκουν τον σεβασμό και την ανεκτικότητα στη διαφορετική άποψη.

Έτσι, ήδη σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 1566/1985, ειδικότερη αποστολή της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να “υποβοηθεί τους μαθητές: α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, ... δ) ... να σέβονται τις ανθρώπινες αξίες και να διαφυλάσσουν και προάγουν τον πολιτισμό. ε) Να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσβλέποντας σε έναν κόσμο καλύτερο, δίκαιο και ειρηνικό.”

Τις υποδείξεις αυτές εξειδικεύει σήμερα η υπ' αριθ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/2002 απόφαση του Υπουργού Παιδείας. Στο άρθρο 27 αυτής προσδιορίζεται το έργο των Διευθυντών των σχολικών μονάδων “2. Ειδικότερα ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας: α) Καθοδηγεί τη σχολική κοινότητα ώστε να θέσει υψηλούς στόχους και να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την επίτευξή τους για ένα σχολείο δημοκρατικό και ανοικτό στην κοινωνία. β) Καθοδηγεί και βοηθάει τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους, και ιδιαίτερα τους νεότερους, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες εκπαιδευτικού και παιδαγωγικού χαρακτήρα και οφείλει να αποτελεί παράδειγμα.” Κατά το άρθρο 28 στα γενικά καθήκοντα και αρμοδιότητες των Διευθυντών σχολείων εμπίπτει ρητώς να “ενθαρρύνουν το διδακτικό προσωπικό να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες οι οποίες συμβάλλουν στη διαπαιδαγώγηση ελεύθερων, υπεύθυνων, δημοκρατικών και ευαισθητοποιημένων πολιτών.”

Τέλος, στο άρθρο 36 ορίζονται σχετικά καθήκοντα και αρμοδιότητες εκπαιδευτικών διδασκόντων:

“Οι εκπαιδευτικοί επιτελούν έργο υψηλής κοινωνικής ευθύνης. Στο έργο τους περιλαμβάνεται η διδασκαλία, η εκπαίδευση και η διαπαιδαγώγηση των μαθητών. Η πρόοδος, η οικονομική ανάπτυξη, ο πολιτισμός και η συνοχή της κοινωνίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση από τη συμβολή και την προσπάθεια των εκπαιδευτικών. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών οφείλουν να εναρμονίζονται με τους στόχους αυτούς.

Ειδικότερα οι εκπαιδευτικοί:

1. Διδάσκουν στους μαθητές τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Διαπαιδαγωγούν και εκπαιδεύουν τους μαθητές σύμφωνα με τους σκοπούς και τους στόχους της εκπαίδευσης και μέσα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής, με την καθοδήγηση των Σχολικών Συμβούλων και των στελεχών της διοίκησης της εκπαίδευσης.

4. Συνεργάζονται με τους μαθητές, σέβονται την προσωπικότητά τους, καλλιεργούν και εμπνέουν σ' αυτούς, κυρίως με το παράδειγμά τους, δημοκρατική συμπεριφορά.”

Επισημαίνεται ότι η παραπάνω περιγραφή της δέουσας υπηρεσιακής συμπεριφοράς διευθυντών σχολείων και εκπαιδευτικών διδασκόντων δεν είναι ένα ευχολόγιο δεοντολογίας αλλά δεσμευτικός προσδιορισμός του υπηρεσιακού τους καθήκοντος. Κατά το προαναφερθέν άρθρο 107 § 1 του Υπαλληλικού Κώδικα, πειθαρχικό παράπτωμα είναι “(β) κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εντολές και οδηγίες”.

Κατά συνέπεια, πρακτικές καθοδήγησης, υποκίνησης και καθ' οιονδήποτε τρόπο εν γένει προώθησης μισαλλόδοξων και ξενοφοβικών συμπεριφορών και εκδηλώσεων στο εσωτερικό της σχολικής κοινότητας που προέρχονται από εκπαιδευτικούς, ακόμη και εκτός σχολείου, εγείρουν ζήτημα σοβαρών πειθαρχικών τους ευθυνών.

Εν όψει όλων των παραπάνω, τέτοιες αντιδεοντολογικές, αντιδημοκρατικές και εν τέλει παράνομες συμπεριφορές θα πρέπει να απομονώνονται και να καταγγέλλονται, εάν δεν τιμωρούνται από τα αρμόδια όργανα. Τα τελευταία μάλιστα έχουν την ευθύνη για την επιβεβλημένη και εύλογη τιμωρία των ακραίων αντι-υπηρεσιακών συμπεριφορών.